

Celem projektu jest próba odpowiedzi na pytanie jakie czynniki determinują instytucje rynku pracy oraz w jakim stopniu istniejące regulacje mogą być społecznie pożyteczne pomimo ich negatywnego wpływu na funkcjonowanie rynku pracy. Badanie jest prowadzone dla krajów wysoko rozwiniętych (OECD) oraz krajów postsocjalistycznych nie należących do OECD. Zakres czasowy badania obejmuje lata od 1990 do 2015 roku.

Instytucje rynku pracy można zdefiniować jako reguły wpływające na zakres wyborów dokonywanych przez uczestników rynku pracy dotyczące ilości oferowanej i zatrudnianej pracy oraz wysokości płacy. Instytucjami rynku pracy są zatem regulacje prawne określające zasady zatrudniania i zwalniania pracowników, przepisy dotyczące płacy minimalnej czy ustalone przez państwo pozapłacowe koszty pracy. Badacze zajmujący się instytucjami rynku pracy często poszerzają swoje analizy także o organizacje funkcjonujące na tym rynku (zwłaszcza związki zawodowe) oraz prowadzone przez państwo pasywne i aktywne polityki rynku pracy. Takie podejście zostanie zastosowane również w proponowanym badaniu.

Instytucje rynku pracy tworzą ramy funkcjonowania tego rynku, warunkują jego strukturę oraz determinują punkt jego równowagi. Z badań prowadzonych m. in. przez S. Nickella wynika, że zrównicowanie stóp bezrobocia w krajach wysoko rozwiniętych w latach 1960-1990 można w ok. 55% wyjaśnić przy pomocy wskaźników instytucjonalnych. Nie dziwi zatem, że począwszy od lat 80. XX wieku problematyka ta cieszy się nieustannym zainteresowaniem wielu badaczy rynku pracy. Pomimo jednak rosnącego zainteresowania, rola instytucji rynku pracy w jego funkcjonowaniu jest wciąż w wielu aspektach niewystarczająca, co objawia się m. in. i wymaga dalszych badań. W szczególności wciąż brakuje wyczerpującej odpowiedzi na pytanie badawcze postawione przez A. Arpaia i G. Mourre'a: „jakie czynniki kształtują instytucje rynku pracy oraz w jakim stopniu istniejące regulacje mogą być społecznie pożyteczne pomimo ich negatywnego wpływu na funkcjonowanie rynku pracy?”. Chociaż wskazany problem badawczy był już podejmowany w literaturze przedmiotu (warto tu wspomnieć przede wszystkim o znaczącym wkładzie takich autorów jak: T. Boeri czy G. Saint-Paul) to uzyskiwane dotychczas wyniki są w dużej mierze niejednoznaczne, utrudniając tym samym wyprowadzenie ogólnych wniosków dotyczących determinant kształtowania się instytucji rynku pracy.

Uzyskiwane rezultaty wskazują zatem na potrzebę dalszych badań w tym zakresie, które są tym bardziej uzasadnione, im dotychczasowe analizy ograniczały się wyłącznie do modeli teoretycznych lub skupione były na państwach wysoko rozwiniętych – członkach OECD lub Unii Europejskiej, dla których dostępnych jest najwięcej danych statystycznych. Brakuje natomiast prac poświęconych krajom transformacji, które z punktu widzenia przedstawionego problemu badawczego są szczególnie interesujące. W tych państwach bowiem – w celu dostosowywania się do dynamicznych zmian zachodzących na rynku pracy – dokonywano znacznych reform w zakresie instytucji rynku pracy, a wiele z tych instytucji tworzono w zasadzie od podstaw.

W świetle krajów postsocjalistycznych do niniejszego projektu badawczego umiarkowanie przede wszystkim dokonanie analizy porównawczej czynników kształtujących instytucje rynku pracy w krajach demokratycznych i rozwiniętych gospodarczo z krajami, w których reguły demokracji i wolnego rynku były dopiero wprowadzane. Stwarza to szansę na uzyskanie oryginalnych rezultatów, które mogą być opublikowane w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym.

Planowane badania mają przy tym istotne znaczenie nie tylko w sensie poznawczym, ale także aplikacyjnym. Dzięki lepszemu poznaniu mechanizmu kształtowania się instytucji rynku pracy potencjalnie możliwe będzie formułowanie „skuteczniejszych” rekomendacji dla rynku pracy. Nierzadko bowiem dotychczas formułowane zalecenia były wdrażane jedynie w ograniczonym stopniu. Podkreślić należy, że problem ten nie dotyczy tylko krajów transformacji, ale także państw wysoko rozwiniętych, które charakteryzują się znaczącym zrównicowaniem pod względem instytucji rynku pracy oraz sytuacji panującej na tym rynku. Uzyskane wyniki mogą zatem pomóc w lepszym zrozumieniu przyczyn, dla których poszczególne kraje nie decydują się na reformy rynku pracy (lub jedynie reformy ograniczone), a tym samym pozwoli na wskazywanie takich propozycji zmian, które mogłyby być zaakceptowane przez znacznie większy odsetek uczestników rynku pracy.

Przedstawione badania będą prowadzone w oparciu o koncepcję indywidualizmu metodologicznego. Zgodnie z nim sposób i efekty działań grup społecznych (czy szerzej: całego społeczeństwa) należy analizować jako rezultat działań poszczególnych jednostek wchodzących w skład tych grup, które posiadają zróżnicowane preferencje i zasób informacji starają się maksymalizować swoją użyteczność. W projekcie przyjmuje się zatem, że zachowanie jednostek oparte jest na „racjonalnej niewiedzy” (ang. rational ignorance) – jak to określił J. M. Buchanan. Jednostki te, w celu przeforsowania korzystnych dla siebie regulacji prawnych, mogą uczestniczyć w głosowaniach, tworzyć grupy interesu oraz podejmować działania mające charakter pogoni za rentą. Przyjmuje się przy tym, że zmiany instytucji rynku pracy dokonywane są przez polityków wchodzących w skład partii/koalicji rządzącej, którzy również są podmiotami starającymi się maksymalizować swoją użyteczność oraz posiadającymi ograniczony zasób informacji.

W trakcie realizacji projektu wykorzystane zostaną następujące metody jakościowe: dedukcja, analiza i krytyka piśmiennictwa naukowego, studium przypadku. Skonstruowany zostanie zestaw matematycznych modeli rynku pracy umożliwiający określenie wzajemnych związków między zmianami instytucjonalnymi a zmianami dobrobytu pracowników oraz pracodawców. Spośród metod ilościowych – obok właściwych statystyce opisowej – wykorzystane zostaną modele danych panelowych oraz modele stosowane w mikroekonometrii, zwłaszcza dwu- i wielomianowe modele logitowe.

W ramach projektu zrealizowanych zostanie pięć następujących zadań badawczych:

1. Identyfikacja czynników wpływających na zróżnicowanie instytucji rynku pracy w badanych krajach.
2. Identyfikacja przyczyn zróżnicowania oczekiwań społecznych wobec opiekuńczej roli państwa w badanych krajach.
3. Teoretyczna analiza wpływu zidentyfikowanych czynników na instytucje rynku pracy.
4. Określenie siły oddziaływania poszczególnych czynników na instytucje rynku pracy.
5. Analiza przyczyn utrzymywania liberalnych regulacji dotyczących elastycznych form zatrudnienia w Polsce – studium przypadku.

Planowane efekty końcowe projektu obejmują:

- publikacje artykułów naukowych w periodykach zagranicznych i krajowych;
- udział wykonawców grantu w międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych;

- opracowanie matematycznego modelu kształtowania się instytucji rynku pracy, który w formie zdigitalizowanej (wraz z dokumentacją w języku angielskim) zostanie opublikowany na stronie internetowej katedry Makroekonomii i Badań nad Rozwojem Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu oraz na portalu ResearchGate – model ten będzie mógł być wykorzystywany do samodzielnego sporządzania symulacji przez innych badaczy oraz prezentowany w trakcie zajęć dydaktycznych;
- stworzenie bazy danych dot. instytucji rynku pracy (w języku angielskim) – baza będzie dostępna na stronie internetowej katedry Makroekonomii i Badań nad Rozwojem Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu oraz na portalu ResearchGate.